

GOD EN IK

‘Bidden maakt een mens rustig’

Elke maand ondervragen we iemand op een plek waar veel volk passeert. Martha JANS uit Schulen bezoekt voor de kerstdagen nog even de geschenkenbeurs van Oxfam in Lummen

Jan COLLA

„Eenentachtig”, glimlacht Martha Jans uit Schulen (Herk-de-Stad), als ik naar haar leeftijd vraag. „Ik geraak maar niet met pensioen. Al van mijn zeventigste zeg ik dat ik stop, maar intussen ben ik nog altijd lector, koorlid en medewerkster in het parochiesecretariaat. ‘Ge zijt gek’, hoor ik wel eens. Als de wereld geen gekken meer heeft die iets voor niks doen, draait hij niet meer.” Op deze zondag heeft ze nog tijd over voor de geschenkenbeurs van Oxfam in Lummen, bij haar zus Emerence.

Martha Jans heeft een wijze raad: „Wees tevreden met wie je bent en met wat je hebt. Dat maakt je gelukkiger.” © Jan Colla

– Welk kerklied komt soms bij u op? Door de liefde laat u wakken, een vredeslied voor Kerstmis. Het is een lied dat we vroeger, in de tijd dat de kerk nog vol zat, uit volle borst meezongen. Als ik dat nu zing, voel ik die sfeer van toen. Alle mensen stonden op, ik kreeg er kippenvel van.

– Wanneer gaf u het laatst een kruisje op iemands voorhoofd?

Dat is lang geleden, maar ik zie het mijn dochter nog wekelijks doen als ze haar zoon na het weekend naar zijn studentenkot in Leuven brengt. Ik vind dat een

mooi gebaar. Blijkbaar heeft ze dat toch van me overgenomen. En die jonge gast laat dat gewoon toe. Hij heeft een vriendin nu en ook zij krijgt een kruisje.

– Welk religieus voorwerp in huis koestert u?

Een beeld van Onze-Lieve-Vrouw. Daar staan altijd een bloemetje en een kaarsje bij. Bij Maria kan

ik altijd terecht, om iets te vragen. Niet enkel voor mezelf, ik bid ook voor de intenties van anderen. Bidden maakt een mens rustig, Onze-Lieve-Vrouw moet dan maar de rest doen...

– Welke evolutie in de Kerk maakt u bezorgd?

Het feit dat er te weinig priesters zijn voor elke parochie. Dat geeft

toch het gevoel dat je als gemeenschap wat aan de kant wordt gezet, ook al weet ik dat het niet zo is. Mensen zijn toch nog vaak op zoek naar een pastoor, ook al gaan ze niet naar de mis. Ik heb ook het gevoel dat er minder kerkgangers zijn als er geen eigen parochiepriester meer is.

– En welke evolutie stemt u hoopvol?

Er zijn nog veel jongeren voor wie het geloof nog niet helemaal weg is. Op de instapviering voor vormelingen waren ze met tachtig. Ik speelde er accordeon. Van zo’n viering word ik blij, ja.

– Was u wel eens boos op God?

Ja, toen mijn dochter vier jaar geleden ernstig ziek werd. Ik werk al mijn hele leven voor Jan en alleman, en dan dat! Ik ging nog naar de mis, maar zong niet meer mee. Ik kon zelfs niet meer bidden. „Dan bid ik wel voor u”, zei de toenmalige pastoor. Dat gevoel ging weer over met de tijd, en met mijn dochter gaat het nu gelukkig ook weer beter.

– Welke levensles geeft u graag mee?

Wees tevreden met wie je bent en met wat je hebt, dat maakt je vanzelf gelukkiger.

Louis Massignon

‘God is geen uitvinding, maar een ontdekking’

Een van de doelen van terreurorganisatie Islamitische Staat is het uitvagen van de grenzen getrokken door het Sykes-Picotverdrag uit 1916, dat leidde tot de creatie van staten zoals Syrië, Irak en Libanon. Expert voor de Britse diplomaat Mark Sykes was de beroemde T.E. Lawrence (Lawrence of Arabia), die voor de Fransman Georges Picot de arabist Louis Massignon (1882-1962).

Op 9 december 1917 beleefde Massignon, in de wagen naast Lawrence of Arabia, de inname van Jeruzalem door de Britse generaal Allenby. Lawrence droomde van een groot Arabisch rijk, Massignon bleef zijn leven lang de pleitbezorger van de minderheden in het Midden-Oosten, de christenen in het bijzonder.

Louis Massignon was vooral de pionier van de islamitisch-christelijke dialoog en daardoor een van de bezielers van een open houding van de Kerk van Rome tegenover moslims, vijftig jaar geleden bevestigd in het conciliedocument *Nostra aetate*. Massignons hele werk is één poging de kern van de islam te begrijpen. Vooral het mystieke aspect van de godsdienst bekoorde hem. Daar konden christenen veel van leren, meende hij.

„God is geen uitvinding, maar een ontdekking”, luidt de basisregel van Massignons spiritualiteit. De diverse godsdiensten, andermans geloof dus, zijn allemaal het werk van de heilige Geest die het hart van mensen beroert. Twee andere aspecten voegt hij daaraan toe: de gastvrijheid en de vriendschap, die de gift van zichzelf inhoudt.

Niettemin was Louis Massignon een overtuigd katholiek, die zich na een periode van aarzeling in 1908 had bekeerd. Met Charles de Foucauld onderhield hij een vriendschappelijke relatie en na Foucaulds gewelddadige dood in 1916 in de Algerijnse woestijn werd Massignon uitvoerder van diens geestelijke testament.

Een nooit bij leven gepubliceerde, maar slechts onder vrienden verdeelde tekst is een lange meditatie op drie gebeden die de aartsvader Abraham in het boek Genesis uitsprekt. Louis Massignon behandelt er de verzoening met de joden (in de figuur van Isaak) en de moslims (gesymboliseerd door Ismaël, Abrahams zoon bij Hagar).

Het vreemdste stuk van de tekst is een meditatie over het ongestuurd en door God vernietigde Sodom. Onderwerp is niet enkel de gastvrijheid, maar ook de verzoening met de homoseksuele mens. Massignon herhaalt de klassieke bezwaren van de katholieke Kerk tegen homoseksualiteit, maar reikt de homoseksuele medemens het gebed en kuisheid aan als wegen om heilig te worden. Volgens hedendaagse commentaren weerspiegelt de tekst Massignons eigen worsteling met zijn seksuele geaardheid op jonge leeftijd. Op advies van zijn geestelijke vader huwde hij in 1914 zijn nicht, met wie hij drie kinderen kreeg. (EDS)

GODGELEERD

‘Oorlog vernietigt menselijkheid’

Of hoe christelijke denken over rechtvaardige oorlog voorbij vijftig jaar evolueerde

Erik DE SMET

Mag het Westen, na de bloedige aanslagen in Parijs, Islamitische Staat aanvallen? Jezus pleitte weliswaar voor geweldloosheid en je vijand de andere wang toekeren, maar oorlog voeren uit zelfverdediging wordt in de christelijke traditie vanouds gerechtvaardigd met het begrip *bellum iustum*, rechtvaardige oorlog.

Johan Verstraeten geeft in de faculteit theologie en religiewetenschappen aan de KU Leuven het vak ethiek van vrede, oorlog en internationale relaties. Hij legt uit dat het begrip ‘rechtvaardige oorlog’ wortelt in een lange filosofische reflectie op de gewapende strijd. De aanzet daartoe werd gegeven door de middeleeuwse theoloog Thomas van Aquino, gestorven in 1275, die argumenteerde dat oorlog uitsluitend mag worden gevoerd om vrede te bekomen. Daarbij moet ook altijd zorgvuldig worden nagegaan op welke gronden je overgaat tot gewapende actie, hoe er tijdens die actie gehandeld dient te worden en hoe na afloop van je acties de vrede kan worden hersteld. In de rechtvaardige oorlog gaat het immers steeds om de vrede.

De Nederlandse rechtsgeleerde Hugo de Groot (1583-1645) stelde voorwaarden aan het recht

om een rechtvaardige oorlog te mogen beginnen. Zo moet oorlog steeds de laatste toevlucht zijn: alle vreedzame alternatieven moeten zijn uitgeput alvorens tot een oorlog kan worden overgegaan.

„In het Oude Testament vind je tal van oorlogstaferelen”, zegt Verstraeten. „Naast de bekende oproep zwaarden om te smeden tot ploegijzers vind je er evenzeer een oproep net het tegenovergestelde te doen. In het Nieuwe Testament klinkt alvast een volstrekt ander geluid. In de Bergrede preekt Jezus de geweldloosheid.”

„Om een conflict op te lossen, zelfs met Islamitische Staat, is er veel meer nodig dan bommen”

Johan Verstraeten

Een scharniermoment in het katholieke vrededenken was de encycliek *Pacem in Terris* uit 1963, zegt Verstraeten. „Daarin stelde Johannes XXIII dat oorlog in de context van toen, de Koude Oorlog en de bijbehorende wapenwedloop tussen de wereldmachten, niet langer het geëi-

gde middel was om onrecht te herstellen. Voortaan diende gestreefd te worden naar een ‘rechtvaardige vrede’. Het conciliedocument *Gaudium et spes* uit 1965 werkte die gedachte uit en stelde dat vrede meer is dan de afwezigheid van oorlog.”

Volgens *Gaudium et spes* zijn bombardementen op steden en woonkernen een zonde tegen God en de mens en zijn er meer geschikte middelen dan oorlog om vrede te bewerken. „Wettelijke zelfverdediging bleef een mogelijk motief voor oorlog, maar het perspectief veranderde”, legt Verstraeten uit. „Toch heeft het *Compendium van de sociale leer van de Kerk* uit 2004, de verzameling recente pauselijke leerstellingen over sociale en maatschappelijke ontwikkelingen, het over de plicht in te grijpen bij genocide of vervolging, desnoods militair. Het niet inzetten van militairen kan immers ook rampen veroorzaken, denk maar aan de genocide in Rwanda in 1994.”

Paus Franciscus gaat nog verder. Hij is ronduit tegen het gebruik van elk geweld, dus ook in de conflicten in het Midden-Oosten. „Terroristen moet je stoppen, maar bombarderen kan niet”, zei hij in een toespraak. En bij zijn terugkeer uit Afrika onlangs was hij nog scherper: „Oor-

log is zonde. Oorlog staat haaks op menselijkheid en vernietigt haar.” Kritische stemmen vragen zich dan ook af wat er dan wel en niet geoorloofd is tegen IS?

„Paus Franciscus sluit met zijn uitspraken naadloos aan bij het denken van *Pacem in Terris*”, meent Johan Verstraeten. „Islamitische Staat bombarderen is dus fout, net als het inzetten van technologische snufjes zoals drones om IS-strijders gericht uit te schakelen.” Zelfs met dergelijke hoogtechnologische wapens kunnen er immers nog onbedoelde slachtoffers vallen, de zogeheten *collateral damage*. „Ook leert de ervaring dat louter bombarderen nog nooit een conflict oploste. Daartoe is er veel meer nodig dan het gooien van bommen, niet in het minst diplomatie en onderhandelingen. De oorlog in Irak toonde alvast aan dat militair winnen niet gelijkstaat met het brengen van vrede.”

Johan Verstraeten is het volmondig eens met het standpunt van paus Franciscus, ook al zijn de omstandigheden vandaag uiterst ingewikkeld en delicaat. Het (christelijke) denken over oorlog en vrede is in ontwikkeling, zoveel is duidelijk. Wellicht is het beter om niet langer te praten over ‘rechtvaardige oorlog’, maar over ‘conflictoplossing’.